

УДК 78.071.2 Кожухар (045) (477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-14>

Іван СТЕЦЬКИЙ,
orcid.org/0009-0008-2616-0164

диригент
Національного академічного духового оркестру України,
аспірант творчої аспірантури кафедри оперно-симфонічного диригування
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) stetskivan@gmail.com

ПОСТАТЬ ВОЛОДИМИРА КОЖУХАРЯ ЯК ПРИКЛАД ДИРИГЕНТА-ОСОБИСТОСТІ

У цій статті було розглянуто дискусійні поняття «творчої особисті», що поєднує в собі термін з галузі знань психології особистості та мистецько-професійний розвиток людини. Окреслено види характерних особистісних якостей, які властиві сформованій особистості в сфері музичного мистецтва, а саме диригентської професії. З вибраних особистісних якостей наведено приклади, в формі цитат видатної постаті в диригентському мистецтві. Прикладом «творчої особистості» є постать Кожухаря Володимира Марковича – відомого українського диригента-практика, педагога, який завдяки особистісним якостям та професіоналізму сформував свій власний диригентський стиль. Шляхом аналізу його інтерв'ю стало зрозуміло, що входить в розуміння диригента-особистості Володимиром Марковичем. Серед якостей вдалося виокремити наступні:

- лідерство як впевненість та вміння «повести за собою»;
- стресостійкість як здатність зберігати спокій попри напругу під час репетицій;
- мужність як прояв волі до великих звершень;
- гідність як відсутність зайвих перешкід на творчому та життєвому шляху;
- доброзичливість і легкість як уміння толерантно ставитися до будь-кого з людей, задіяних у творчий процес;
- мудрість як здатність вчасно нейтралізувати конфліктну ситуацію;
- професіоналізм як підхід до роботи;
- відповідальність як розуміння необхідності відточувати музичний матеріал до доведеного стану.

Наявність перелічених якостей – не просто необхідність, а є визначальною складовою для опанування диригентського фаху. Завдання кожного, хто навчається цій професії вдосконалювати себе як зовнішньо, так і внутрішньо. Через напрацювання особистих якостей вибудовується і власний стиль диригента, притаманний, як кажуть, більш зрілим представникам фаху, але і нерідко зустрічається серед молоді. Маєстро Володимир Кожухар, який почав диригувати на великих майданчиках ще у юному віці, є тому наочний приклад.

Ключові слова: особистість, стиль, творча постать Володимира Кожухаря, особистісні якості, лідерство, стресостійкість, мужність, гідність, доброзичливість, легкість, мудрість, професіоналізм, відповідальність.

Ivan STETSKIY,
orcid.org/0009-0008-2616-0164

Conductor
National Academic Wind Orchestra of Ukraine,
Graduate student at the Creative Postgraduate Course of the Department of Opera
and Symphonic Conducting
The Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) stetskivan@gmail.com

THE PERSONALITY OF VOLODYMYR KOZHUKHAR AS AN EXAMPLE OF A CONDUCTOR-PERSONALITY

The article deals with the controversial concept of 'creative personality', which combines the term from the field of psychology, as well as portrays artistic and professional development of a person. The types of characteristic personal qualities, inherent in an established personality in the field of musical art, namely the conducting profession, are outlined. Examples of the selected personal qualities are given in the form of quotes from prominent figures in the conducting art. A prominent example of a 'creative personality' is the figure of Volodymyr Markovych Kozhukhar, a well-known Ukrainian conductor-practitioner and teacher who, thanks to his personal qualities and professionalism, formed his own conducting style. Through the analysis of his interviews, it became clear what Volodymyr Markovych understands as a conductor-personality. The following qualities were identified:

- leadership as confidence and the ability to 'lead';

- stress resistance as the ability to remain calm despite the tension during rehearsals;
- courage as a manifestation of the will to achieve great things;
- dignity as the absence of unnecessary obstacles on the creative and life path;
- friendliness and ease as the ability to tolerate any of the people involved in the creative process;
- wisdom as the ability to neutralize a conflict situation in time;
- professionalism as an approach to work;
- responsibility as an understanding of the need to hone the musical material to a perfect state.

The acquisition of the listed qualities is not just a necessity, but a crucial component for mastering the conducting profession. The task for every learner is to improve themselves both externally and internally. Through the development of personal qualities, a conductor's own style is built, which is said to be inherent in more mature representatives of the profession, but is also often found among young people. Maestro Volodymyr Kozhukhar, who began conducting at large venues at a young age, is a good example of this phenomenon.

Key words: personality, style, creative figure of Volodymyr Kozhukhar, personal qualities, leadership, stress resistance, courage, dignity, goodwill, lightness, wisdom, professionalism, responsibility.

Постановка проблеми. Проблеми формування людини як особистості хвилювали дослідників ще з античних часів. У Стародавній Греції терміном «особистість» позначали маски, які актори одягали під час театральної вистави. Таким чином відрізняли комічну від трагічної ролі в театральному дійстві. Проте з часом поняття «особистості» еволюціонувало. У сучасному світі вектор розгляду цього терміну частіше спрямований з позиції внутрішнього світу, радше ніж зовнішніх обставин. Таким собі внутрішнім «я», що детермінує характер взаємодії людини зі світом (Allport, 1937). Енциклопедія Сучасної України визначає особистість як індивіда, члена суспільства, сформованого під впливом соціалізації, здатного до регулювання життя, виконання соціальних ролей, розроблення власної стратегії актуалізації цілей у життєвій перспективі (Отрешко, 2022). З іншого боку, особистість – це сукупність якостей, які формують її. Візьмемо для прикладу диригента як особистість. Це людина з чіткими життєвими, морально-поведінковими принципами, в якій на все є своя думка. Наприклад, особисте творче бачення виконання твору, інтерпретація, яка пропрацьована та аргументована, що являє собою прояв індивідуального стилю диригента. Особистість ніколи не поступає бездумно, не піддається впливу чужої думки, але водночас вміє працювати в колективі. Завжди поступає по совісті. Особистість поєднує в собі всі потрібні для диригентської професії якості.

Яскравим прикладом диригента-особистості є Кожухар Володимир Маркович – народний артист України, професор, відомий український диригент, який був головним диригентом Державного оркестру СРСР, Музичного театру Немировича-Данченка в Москві та Національний академічний театр опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка в Києві.

Якось в одному інтерв'ю у Володимира Кожухаря запитали: «з чого починається диригент?», – Маєстро відповів: «*Перш за все – з особистості. Музичний талант, слух, музична пам'ять, спільна*

культура, доброта, розум... Крім того, диригент повинен думати швидше, ніж сто душ оркестру. Бажано ще володіти вмінням працювати з людьми. Всі ці якості призводять до того, щоб максимально ясно, чітко вміти бачити, розуміти та відчувати авторський задум у симфонічних полотнах... В світі є багато прекрасних музикантів, але не кожен з них може стати диригентом. Адже диригент – це ще й потужна воля та твердий характер» [Танкіна, 1973 с. 72–73 з книги Г. Конькової «Володимир Кожухар. Магія таланту. «Діалоги з майстрами»]. Зі слів маєстро можна виокремити головні тези: перше – диригент повинен бути особистістю, людиною, яка має чіткі моральні принципи, сильний характер та життєвий досвід, який допомагає формувати особистісне ставлення до того чи іншого явища, досягати успіхів та формувати свій особистий стиль. Друге – це професійність, яка набувається в постійному вдосконаленні диригентської майстерності. Третє – це лідерські якості, які формують робочий процес колективу, адже за підготовку та концертне виконання відповідає не хто інший, як диригент.

Іл. 1. Володимир Кожухар. Фото з сайту Національної філармонії України

Аналіз досліджень. Якщо стисло викласти зміст робіт низки вчених, які працювали над проблемами проблемами диригентської професії (Gjermunds N., Carnicer J. G., Garrido D. C.,

Requena S. O., Mendoza M. D., Running D. J. Ch.), то можна дійти висновку, що саме диригенту-особистості притаманні такі «внутрішні» якості як: **стресостійкість, мужність, доброзичливість та легкість, мудрість, лідерство, гідність, професіоналізм та відповідальність**. Усі характеристики-якості повинні поєднуватись в диригенті-особистості. Їх не можна розглядати окремо, тому що без однієї не буде іншої, тобто, кожна якість доповнює іншу, утворюючи синтез внутрішніх якостей особистості. Методологічним підґрунтям статті є викладення матеріалу Галини Конькової музикознавиці, піаністки, музично-громадської діячки, педагога, кандидата мистецтвознавства, яка в своїй книзі *Володимир Кожухарь. Магія таланта. Серія «Диалоги с мастерами»* виклала матеріали з інтерв'ю з Володимиром Кожухарем різних років. Цей матеріал допоміг розкрити особливості характеру 9творчої особистості маестро Кожухаря.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо окремо на прикладах з особистого досвіду маестро Кожухаря, як проявляються в творчому процесі особистісні якості диригента-особистості, які невід'ємно пов'язані з творчим процесом:

Стресостійкість.

Що приваблює при першому знайомстві з творчим процесом Володимира Кожухаря? Абсолютна відсутність будь-якої «нервозності», яка досить часто супроводжує репетиції різних диригентів. Під час робочого репетиційного процесу маестро Кожухар робить свої зауваження спокійно, ясно і влучно. Якщо виникало невелике напруження на репетиції, через складність музичного матеріалу, або з інших причин, маестро міг легко «розрядити обстановку», розказавши доречну історію, або дотепний жарг, що одразу прибирало всю напругу в робочій атмосфері колективу, після чого репетиція продовжувалася ще з більшою наснагою.

Мужність.

Диригент, як зазначав Володимир Маркович, повинен бути дуже вольовим. Воля – це якість сильних людей, таким був Кожухар. Адже, його цікавив творчий процес, музиканти-виконавці в цьому процесі та якість виконання, тому в маестро не було страху, адже акцент уваги в робочому процесі був не на тому «як він добре продиригує», а на тому як якісно всі виконають свої партії та потужно прозвучить твір.

Також, маестро розказував, що в молоді роки він був доволі скромний та сором'язливий, але, як зазначав сам Кожухар, що життя зробило його сміливіше.

Доброзичливість та легкість.

У Володимира Марковича, за його словами ніколи не було ворогів. Професія диригента часто

побудована на зауваженнях і оркестрантам, і співакам, тому дуже важливо мати відповідне ставлення до людей (Клевцова, 2004, с. 51). Маестро відчував людей та атмосферу в колективі, тому завжди намагався створити саме робочу та творчу атмосферу, в першу чергу тим, що завжди був в гарному робочому настрої, все робив з творчим піднесенням, але одночасно серйозний до роботи.

Мудрість.

Для українського маестро конфліктна ситуація – ніколи не була перепорою в роботі. Навпаки він уміло та делікатно вмів «притушити емоційну пожежу». Водночас міг вчасно відмітити і досягнення виконавців. Так у нього виходило витримувати психо-емоційний баланс в колективі. Маестро завжди, під час творчого репетиційного процесу, наводив цікаві образні приклади, які допомагали зрозуміти та розкрити музикантам внутрішній зміст твору. Також, Кожухар зазначав про педагогічний аспект в диригентській професії, що не можна навчити диригувати, а навчитись диригувати можна. Своєю цитатою Володимир Кожухар підтверджує ці слова: *«Коли людина від природи здатна аналізувати, то єдиний вчитель її – це життя»* [Теле-передача на ДТРК «Культура»: 2010]. За таким же принципом працював сам Володимир Маркович.

Професіоналізм.

«Володимир Кожухар за пультом бездоганний. Нічого зайвого. Точні, вишукані рухи. Напруга і воля, динаміка та темперамент, концентрація емоцій та розуму. І максимально ясний, не обтяжений нічим зайвим, безпосередній контакт із оркестром» [Конькова, 1973, с. 23]. Володимир Кожухар не міг терпіти «халтури» (непрофесіоналізму). Навіть, якщо йому не подобалися деякі з музичних творів, які він повинен був продиригувати, маестро ні на мить не сумнівався в професійності композитора, що написав цей твір, адже з високим почуттям відповідальності виконував свою роботу. Маестро, також, говорив про велике вміння відчувати колектив, вміння точно оцінити його рівень. Відповідно мати індивідуальний підхід до кожного митця з колективу, та швидко реагувати на будь-яку фальш. Як зазначав сам маестро, що про нього не могли сказати ніяких наклепів та лихомови «за кулісами», адже, завдяки своєму професіоналізму він мав велику повагу серед музикантів з якими працював.

Відповідальність.

Володимир Кожухар зазначав, що професія диригента побудована на «зауваженнях та виправленнях», тобто відточуванні музичного матеріалу виконавцями під час репетиційного періоду для

якісного виконання музичного твору на виступі. Якщо б диригент не виказував свої зауваження та виправлення виконавцям, то все звучало б дуже «плачевно» і ніхто з глядачів не прийшов би на наступній концерт колективу, де диригент «замовчував свої побажання». Маестро Кожухар мав почуття підвищеної відповідальності, тому не міг виконувати свою роботу неякісно. Також, він зазначав, що диригент відповідальний за всю музичну складову в оперному театрі, що тільки підсилює почуття відповідальності в диригентській професії. Тому, музиканти, які уникають проблеми та серйозну відповідальність не можуть займати посаду диригента.

Лідерство.

Не диктаторство, а лідерство – головна риса диригентської професії. Людина, яка має таку особистісну якість, здатна «повести за собою», тобто своїми вчинками вселяє довіру до себе іншим людям. За словами Володимира Марковича: *«Не можна плутати диктаторство і волю – це різні речі. Неприпустимо, щоб диригент плентався за виконавцями, він повинен вести їх, бути їх командиром. Диригент такий самий учасник спектаклю, як і всі інші. Ти вершник, це твій кінь і ти впадеш, якщо його неправильно вестимеш»* [Конькова, 2010 с. 27]. Володимир Кожухар часто зазначав, що виконавці – люди вразливі. Тому, маестро завжди знаходив слова та особистий підхід до кожного, таким чином він заробляв довіру в виконавців та мав велику повагу з боку музикантів. Кожухар завжди був дуже вимогливим до себе, що давало йому змогу бути таким же вимогливим до інших, хто з ним співпрацював. Цікавим фактом, також є, що маестро працював з тими музикантами, які «зараз тут», тобто з різними музикантами за технічним рівнем можливостей. Допомогає їм розкривати свій творчий потенціал в робочому процесі, а не шукав кращих. Таким чином, маестро допомагав митцям розкривати внутрішні таланти та виховував їх, як педагог своїх учнів.

Гідність.

«Я не можу брехати і обманювати, не можу бути підлим. У мене подібні «гідності» відсутні, мабуть, тому що я не вмю заздрити. І я щасливий, що нікому не заздрю: у мене все виходить так як я вважаю за потрібне. Тому, мабуть, у мене «орган заздрості» не працює та й взагалі геть повністю відсутній» [Конькова, 2010, с. 50–51]. В цій цитаті маестро можна відмітити те, яких негативних якостей він не мав і це допомогло йому в професійному зростанні та в особистому розвитку. Відсутність негативних якостей – це відсутність зайвих перешкод на творчому та життєвому шляху. Мабуть, кожна людина здогадується, що

має різні прояви тих, або інших якостей та завдяки самоаналізу може зрозуміти, що допомагає, а що заважає професійному розвитку. Наприклад, слід відмітити таку особливу рису в професійному робочому процесі як точність та чіткість в роботі з оркестром. Це було притаманно стилю роботи з оркестром Володимиру Кожухарю. Чіткість, точність, лаконічність – ці всі прояви допомагали маестро в репетиційному процесі з оркестром не витратити багато часу, а навпаки – робити складну програму за невелику кількість репетицій.

Висновки. Диригентська професія вимагає не тільки опанування та розвитку техніки диригування, довершеного слуху, а ще й сильного характеру та особистісного розвитку. Саме особистісні якості допомагають диригенту організувати, керувати колективом і творчим процесом. Наприклад, диригент, не маючи особистісної якості «лідерства», не зміг би реалізувати свою інтерпретацію з оркестром, адже не викликав би довіри у музикантів оркестру. Без стресостійкості, диригент не зміг би навіть і одного концерту продиригувати, адже в диригентській професії дуже багато випробовувань-екзаменів, які сильно впливають на внутрішню психологічну та нервову витримку. Якщо музикантів-оркестрантів за кількістю більше, ніж диригентів, то і шанси отримати роботу в них є вищими. Тож, диригенти, готуються багато років, щоб використати один шанс, щоб продиригувати, аби потрапити на конкурс на вакантну посаду та отримати роботу диригента оркестру. Постать Кожухаря Володимира Марковича є чудовим прикладом диригента-особистості, який поєднував всі характерні особистісні якості, що притаманні професії диригента. Він був справжнім майстром, який професійно опановував та диригував не тільки партитури великих композиторів, а всі творчі завдання, які траплялись на його кар'єрного шляху. Саме завдяки особистісним якостям маестро Кожухар реалізував свій творчий потенціал – протягом всього свого життя він був головним диригентом в трьох високопрофесійних оркестрах (Національний симфонічний оркестр України, Музичного театру імені К. Станіславського у Москві, Національному театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка) провів низку концертів з різними оркестрами світу. Як казав маестро в одному зі своїх інтерв'ю: *«Мабуть, немає в світі країни, що має симфонічний оркестр, де б я не стояв за диригентським пультом»* [Асадчева, 2021], що говорить про високий професіоналізм маестро Володимира Кожухаря, який своєю творчою особистістю продовжує надихати наступні покоління молодих диригентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асадчева Т. У Національній філармонії відбувся ювілейний концерт відомого диригента. *Вечірній Київ*. 2021. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/53204/> (дата звернення 02.09.2024)
2. Кожухар В. М. Національна опера України – це візитна картка держави. *Робітнича газета*. 2004. № 46. С. 6.
3. Кожухар В. М., Конькова Г. В. Магія таланту. *Такі справи*. 2010. С. 168.
4. Теле-передача Maestro Володимир Кожухар. *УкрКіноХроніка*: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/MXtaNkDfA3I?si=foVBovmkFWXYqpaL> (дата звернення 09.09.2024)
5. Теле-передача Діалоги з Романом Колядою. *ДТРК Культура*: веб-сайт. URL: https://youtu.be/ofW1bq6Xgy0?si=8CazOVn1w2C0_5Cy (дата звернення 05.09.2024)
6. Отрешко Н. Б. Особистість: Енциклопедія Сучасної України; за ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-74521> (дата звернення 12.09.2024)
7. Allport G. Personality: A psychological interpretation. *Original from, the University of Michigan*. 1937.
8. Carnicer J., Garrido D., Requena S. Music and Leadership: the Role of the Conductor. *International Journal of Music and Performing Arts*. 2015. Vol. 3. №. 1. P. 84-88.
9. Gjermunds N. Personality traits in musicians. *Current Issues in Personality Psychology*. 2020. Vol. 8. №. 2. P. 100-107.
10. Mendoza M. An analysis of the manifest personality of the choral conductor and how it relates to the musicality and tone quality of the choir. *Masters Abstracts*. 1979. P. 43.
11. Running D. Charisma, Conductors and the Affective Communication Test. *Journal of Band Research*. 2011. Vol. 47. №. 1. P. 18.

REFERENCES

1. Asadcheva T. (2021) U Natsionalnii filarmonii vidbuvsia yuvileinyi kontsert vidomoho dyryhenta. [At the National Philharmonic there was a jubilee concert of the famous conductor]. *Vechirniy Kyiv. – Evening Kyiv*. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/53204/> (Last accessed: 02.09.2024). [in Ukrainian]
2. Kozhukhar V. (2004) Natsionalna opera Ukrainy – tse vyzytna kartka derzhavy. [National Opera of Ukraine is a business card of the state]. *Robitnycha hazeta. – Workers' newspaper*. [in Ukrainian].
3. Kozhukhar V., Konkova H. (2010) Mahiia talantu. [The magic of talent]. *Taki spravy. – Such Affairs*. 168 p. [in Ukrainian].
4. TV programme (2005). Maestro Volodymyr Kozhukhar [Maestro Volodymyr Kozhukhar]. *UkrKinoKhronika. – UkrKinoKhronika*. URL: <https://youtu.be/MXtaNkDfA3I?si=foVBovmkFWXYqpaL> (Last accessed: 09.09.2024).
5. TV programme (2010) Dialohy z Romanom Koliadoiu. [Dialogues with Roman Koliada] *Derzhavna teleradiokompaniia Kultura. – State Television and Radio Company Kultura*. URL: https://youtu.be/ofW1bq6Xgy0?si=8CazOVn1w2C0_5Cy (Last accessed: 05.09.2024) [in Ukrainian].
6. Otrushko N. (2022) Osobystist. [Personality]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. – Encyclopaedia of Modern Ukraine*. Edited by Dziuba M., Zhukovsky A., Zhelezniak M. URL: <https://esu.com.ua/article-74521> (Last accessed: 12.09.2024) [in Ukrainian].
7. Allport G. Personality: A psychological interpretation. *Original from, the University of Michigan*. 1937.
8. Carnicer J., Garrido D., Requena S. Music and Leadership: the Role of the Conductor. *International Journal of Music and Performing Arts*. 2015. Vol. 3. №. 1. P. 84-88.
9. Gjermunds N. (2020) et al. Personality traits in musicians // *Current Issues in Personality Psychology*. – T. 8. – №. 2. – С. 100-107.
10. Mendoza M. An analysis of the manifest personality of the choral conductor and how it relates to the musicality and tone quality of the choir. *Masters Abstracts*. 1979. P. 43.
11. Running D. Charisma, Conductors and the Affective Communication Test. *Journal of Band Research*. 2011. Vol. 47. №. 1. P. 18.